

Fenster

Finiestra Finestra

Preziadas e preziads collegas dals cussegls da scola

Il nov onn da scola ha puspè cumenzà e las vacanzas meritadas s'audan gia puspè tar il passà per ils scolars, geniturs, scolasts ed er per nus commembers dals cussegls da scola. Jau sperel dentant che Vus hajas pudì prender uschè bleras bunas regurdanzas sco pussaivel da Vossas vacanzas en il mintgadi e che Vus possias uschia puspè far frunt plain energia e dinamica a las incumbensas en il sector da la furmaziun.

L'avust 2004 avain nus publitgà per l'emprima giada la Finestra da l'ACSG ed uschia As dà in'invista en nossa lavur en la suprastanza da l'associaziun dals cussegls da scola dal Grischun. A chaschun da nossa radunanza dals commembers il schaner 2005 avain nus alura pudì As infurmar persunalmain a bucca ed en scrit davart las fatschentas, visiuns e sfidas che spetgan ed oz tegnais Vus gia en maun in'ulteriura ediziun da la Finestra da l'ACSG. Questa infurmaziun semestrala e cuntinuanta vulain nus era vinavant prender per mauns uschia. Cumplettadas vegnan las infurmaziuns cun ils rinviaments, las retschertgas ed ils documents actuals sin nossa pagina d'internet. Nus ans empermettein tras quai da tegnair in ulteriur contact cun ils blers cussegls da scola en noss chantun.

Impuls, posiziuns sco era dumondas tar il fegl d'infurmaziun qua avant maun, tar la lavur da l'associaziun dals cussegls da scola u en general tar temas specifics da la furmaziun ein bainvegnids tar nus! Era per critica constructiva essan nus sa chapescha averts, cun la perschuasiun che reacziuns da Vus, sajan quellas positivas u negativas, rinforzan nossa lavur. Tras Vossas reacziuns avain nus la pussaivladad da propi pudair represchentar en spezial ils interess da Voss cussegl da scola en l'associaziun dals cussegls da scola. Adressai Voss giavischs u Vossas dumondas a noss secretariat: CCM, 7031 Laax, telefon 081 921 25 60, e-mail: ccm.martin@rumantsch.ch u direct a mai: Gabriela Ashwanden-Büchel, Via Calanda 23, 7013 Domat/Ems, telefon 081 633 25 08, e-mail: g.ashwanden@bluewin.ch.

Jau As giavisch ina bun'entschatta en in nov onn da scola plain success!

ASSOCIAZIUN DALS CUSSEGLS DA SCOLA DAL GRISCHUN

Gabriela Ashwanden-Büchel
presidenta

Discurs cun l'EKUD

Ils discurs semestrils gia usitads cun cusseglier guvernativ Claudio Lardi e cun il parsura da l'uffizi per la scola populara ed il sport, Dany Bazzel, èn fitg informativs e nizzaivels en la lavur da nossa suprastanza. Uschia pudain nus da nossa vart dar vinavant reacziuns ord las

vischnancas – positivas sco er negativas – tar singuls temas da la furmaziun, tar novs reglaments, tar decisiuns dal cussegl grond euv. directamain als responsabels e survegnin eventualmain er anc infurmaziuns supplementaras tar ina u l'autra decisiun.

Plinavant pudain nus ans infurmar davart il stan da lavurs actualas. Sch'i na dat betg u na po betg adina dar ina resposta definitiva per quai pudain nus tuttina cun adina puspè dumandar suenter rinviar als basegns da las scolas en il Grischun. Da l'autra vart vegn la suprastanza savens infurmada d'emprim maun davart lavurs planisadas u finidas en l'uffizi per la scola populara ed il sport ed ella po lura gist sin il lieu far las emprimas dumondas u pretender

ulteriuras explicaziuns. Quai ha l'effect che la posiziun vicendaivla en las dumondas singulas da la furmaziun vegn rendida transparenta e ch'ins discutescha er savens detagliadamain in u l'auter puntg da vista. Quests discurs interessants resguardan er tar puntgs da vista cuntrariss il respect e la stima vicendaivla e furman ina impurtanta part da la lavur da la suprastanza.

Emnas cumpactas da franzos – finanziaziun dal chantun

Tut ils purtaders da scolas en il chantun Grischun èn obligads da porscher il rom facultativ franzos e quai sche diesch u mo ina scolara respectivamain in scolar vulan far diever da quella purschida. Per bleras scolas n'èsi dentant betg pussaivel u fitg difficil da planisar 3 lecziuns franzos per emna en l'urari. Perquai fan ins savens diever da la pussaivladad da l'emna cumpacta.

Cun il conclus da la regenza dal zercladur 2002 è vegnì fixà che las scolaras ed ils scolars dal stgalim superiur da las scolas popularas vegnian sustegnids da vart dal chantun cun ina pauschala da fr. 500.– per emna cumpacta. Ils ulteriurs custs van cleramain a quint dals purtaders da la scola, perquai che l'instrucziun en las scolas popularas è gratuita per scolaras e scolars (art. 5 da la lescha per las scolas popularas dal chantun Grischun). Malgrà questa reglamentaziun clera transfereschan

vischnancas adina puspè ils custs restants da questas emnas cumpactas sin ils geniturs. Il chantun n'ha – tenor ina decleraziun da cusseglier guvernativ Claudio Lardi –naginas funcziuns da controlla en quest connex. El surpiglia las contribuziuns fixadas ed infurmescha las vischnancas davart la situaziun giuridica valaivla che di sco gia menziunà ch'ils custs restants gajan a quint dals purtaders da la scola. Sche vischnancas transfereschan ils custs restants sin ils geniturs, pon quels purtant plant cunter questa decisiun.

Nus supplitgain instantamain ils purtaders da las scolas d'observar la situaziun giuridica valaivla e da desister da transferir ils custs restants sin ils geniturs. Ultra dal fatg che questa moda da proceder è incorrecta, stgaffescha ella er ina inegalitad en las bleras vischnancas da scola en noss chantun.

La pensiun da vegliadetgna spustada enavant

Sa basond sin art. 11 al. 1 da la legislaziun dal personal dal chantun Grischun en colliaziun cun art. 20 da l'ordinaziun davart la cassa da pensiun chantunala dal Grischun ha la regenza dal chantun Grischun relaschà ils 11 da settember 2001 in reglament per la pensiun anticipada per il personal dal chantun.

Tar differents purtaders da scola vegn questa reglamentaziun chantunala applitgada gia oz – pia sin stgalim communal – confirm al senn (p.ex. a Zezras, Flem e Domat), singulas vischnancas surpigliassan medemamain – sin dumonda d'ina persuna d'instrucziun – questa reglamentaziun. I fiss franc da beneventar sche bleras vischnancas surpigliassan questa

regulaziun per lur personal d'instrucziun resp. per ils emploiads communalis, e quai en il senn d'ina profilaxa da burnout. Cun agid da questa retna transitoria pudessan ins pussibilitar ad inqual persuna d'instrucziun ina pensiun anticipada.

Ina pensiun anticipada na dastga dentant da princip betg chaschunar custs supplements per la vischnanca. La renta transitoria che sto vegnir pajada sto pia vegnir resguardada tar in nov engaschament, quai vul dir ch'ina persuna d'instrucziun ch'instruescha gia dapi blers onns (tenor il reglament han mo personas d'instrucziun cun almain 20 onns pratica en la medema vischnanca il dretg da questa

prestaziun) vegn remplazzada d'ina persuna pli giuvna ed uschia pli "bunmartgada".

Il reglament po vegnir consultà sin nossa pagina d'internet sut www.sbgr.ch. Nus

faschain attent che la renta transitoria importa l'onn 2005 a fr. 25'800.—.

L'indemnisaziun da commembers dals cussegls da scola

Las incumbensas dals commembers dals cussegls da scola en bleras vischnancas èn sa midadas fermamain ils ultims onns. Tendenzialmain san ins constatar ch'il presidi dal cussegl da scola vegn cumbinà cun la lavur dal schef resp. da la scheffa da departament. Cun introducir cuntinuadamain direcziuns en las scolas e cun las midadas tar las incumbensas dals cussegls da scola gia menziunadas reduceschan ins betg darar ils cussegls da scola. Ins argumentescha che la direcziun da la scola sminueschia la lavur dal cussegl da scola. En la pratica cugliuna questa pretensiun mintgatant fitg. Sa chapescha ch'in commember dal cussegl da scola na sto betg pli s'occupar en moda uschè intensiva da dumondas detagliadas dal mintgadi da scola regular sch'ins introducescha ina direcziun en la scola. Perquenter spetgan autras incumbensas ils commembers dals cussegls. Incumbensas che n'havevan nagina u betg ina grond'impurtanza en la "veglija" chapientscha d'in commember dal cussegl da scola, simplamain perquai ch'el n'haveva betg avunda temp per quellas. En quest connex discurran personas dal fatg gugent da decisziuns strategicas. A decisziuns strategicas precedan savens patratgs ed examinaziuns visiunaras e tschentan pia ils commembers dals cussegls da scola d'ozendi avant incumbensas daltuttatfatg novas. Quest pensum dovra fitg bler temp, dentant era la prontezza da s'aprofundar uschè fitg en ina tematica che l'atgna vischnanca da scola è bain il punct central da l'atgna lavur, che quella sto dentant vegnir messa en in connex general cun la politica da la furmaziun en il Grischun, sche betg en tut la Svizra. Il profil d'exigenzas d'in commember d'in cussegl da scola è creschì cleramain ils ultims onns ed adina pli paucas personas – en spezial en vischnancas pli pitschnas – vulan u pon surpigliar la responsabladad d'in tal mandat. I vala da stgaffir novas motivaziuns. Che quellas na mainan betg il davos er sur ina indemnisaziun commensurada sa chapescha da sasez. Sin basa da quests fatgs e savend che commembers dals cussegls da scola vegnan indemnisads fitg differentamain en las bleras vischnancas da scola, ha l'associaziun dals cussegls da scola dal Grischun lantschà ina retschertga correspundenta sin sia pagina d'internet e resumà las respostas – ch'èn deplorablamain stgarsas. Ins po prender invista da las respostas sut www.sbgr.ch. Quellas duain en spezial servir als responsabels per dumandar in'indemnisaziun commensurada per l'uffizi pretensius tar las autoritads cumpetentas. Da l'autra vart fissi in giavisch da la suprastanza da cuntanscher tras trasparenza in'assimilaziun da las indemnisaziuns. Quai n'è dentant betg pussaivel pervi da las paucas reacziuns. Malgrà quai vulain nus render transparent il resultat da la retschertga. per ch'ins haja in punct da sustegn.

L'urden disciplinar per scolaras e scolaras – scleriments giuridics

L'uffizi per la scola populara ed il sport porscha sin sia pagina d'interent in muster d'in urden disciplinar per scolaras e scolaras. Nus supponin che tut las vischnancas disponan d'in tal u d'in sumegliant urden disciplinar. En tschertas vischnancas è in artitgel tar il tema "temp liber" fin oz ina part fixa da quest urden disciplinar. La reglamentaziun davart la sortida per scolaras e scolaras ch'è cuntegnida en quest artitgel chaschuna adina puspè grondas discussziuns controversas. Dals geniturs è la reglamentaziun vegnida considerada sco

sustegniment per lur lavur d'educaziun. Da l'autra vart ha quella sveglià malessar tar il personal d'instrucziun e tar las autoritads. Igl è numnadamain in fatg che la scola n'ha naginas pussaivladads legalas da chastiar surpassaments eventuals. Nus essan segir d'accord che reglaments fan mo senn sche surpassaments cunter ils artitgels pon era vegnir chastiads. En connex cun ina revisiun totala da l'urden disciplinar e sa basond sin il muster d'in urden disciplinar ha la scola da Domat vuli stritgar l'artitgel "temp liber". Per

evitar ulteriuras discussiuns davart quest artitgel dispitaivel ha la scola da Domat dentant laschè sclerir en in emprim pass la dumonda da l'admissibladad ed er dal chasti d'ina tala reglamentaziun davart la sortida. Quest scleriment ha mussà ch'ina reglamentaziun davart la sortida en il temp liber n'è per gronda part betg permessa e che la scola n'ha nagina pussaivladad da chastiar las scolaras ed ils scolaras pertutgads. I n'è dentant absolutamain betg l'intent dal cussegl da scola da sa retrair d'ina tscherta obligaziun da surveglianza tras stritgar la reglamentaziun davart il temp liber en l'urden disciplinar. Perquai han ins en in segund pass sclerì giuridicamain sch'ina reglamentaziun davart la sortida en il temp liber per scolaras e scolaras pudess eventualmain vegnir integrada en in'otra

lescha (p.ex. la lescha da polizia). Er questa dumonda è vegnida snegada dal giurist. Sche Vus considerais medemamain ina revisiun parziala u totala da l'urden disciplinar per scolaras e scolaras, As pudessan ils scleriments giuridics ch'èn gia vegnids fatgs segir e franc esser utils. Vus als pudais consultar sin nossa pagina d'internet www.sbgr.ch.

Nus As vulain dentant far attents che la scola ha tuttavia ina tscherta obligaziun da surveglianza e ch'ella duaja er sa tegnair consequentamain vid quella. Nus essan dentant da l'avis che quest'obligaziun da surveglianza duai sa restrenscher en emprima lingua sin il cumportament sin l'areal da scola respectivamain sin occurrenzas da la scola.

La scolaziun dals commembers dals cussegls da scola

text: Rosmary Gmür

La situaziun da partenza e la finamira

Il svilup actual en il sector da las scolas midan l'incumbensa, la rolla e la funcziun dal cussegl da scola. Direcziuns da scola professunalas surpiglian principalmain la direcziun operativa e realiseschan decisiuns strategicas dals cussegls da scola. Il cussegl da scola represchenta ils interess da las burgaisas e dals burgais tar l'orientaziun da la scola, decida da princip davart las purschidas, ils mussavias, ils programs da scola, il svilup da qualitad e davart las cundiziuns generalas da la direcziun operativa. El è vinavant l'emploiader dal personal d'instrucziun ed executescha differentas parts da la direcziun dal personal, tut tenor la reglamentaziun locala. Per pudair schliar questas incumbensas pretensiusas en moda anc pli professunala en in cussegl da scola ha l'associaziun dals cussegls da scola valità la scolaziun per cussegls da scola, tenor incumbensa da la radunanza dals delegads, sco prioritad la pli impurtanta.

Ina retrospectiva

Cun grond plaschier avain nus astgà beneventar en ils quater lieus da scolaziun Cazas, Maiavilla, Glion e Zernez numerus commembers dals cussegls da scola per la scolaziun supplementara "Modul da basa 1 e 2". Deplorablmain ha la scolaziun da la regiun taliana stuì vegnir desdida per mancanza

d'annunzias. Ils commembers interessads han dentant retschavì en scrit documents correspundents.

Modul da basa 1. part

Introducziun en la legislaziun davart la scola populara.

Modul da basa 2. part

La nova surveglianza da scola GR (evaluaziun da terzas personas)

Sut la direcziun cumpetenta da Marco Wieland dal servetsch giuridic ed en cooperaziun cun ils inspecturs, èn ils commembers dals cussegls da scola vegnì introducids en ils multifars champs da lavur.

Evaluaziun

Cun in formular da resposta èn ils participants vegnids interrogads davart la qualitad dal curs. Ils resultats ed ina resumaziun da quest'evaluaziun pon vegnir consultads sut www.sbgr.ch.

Nus essan fitg cuntents cun las respostas per gronda part positivas. Nus essan sin la dretga via, er sche nus pudain franc anc optimar singuls puncts.

Il futur dals “moduls da basa”

A chaschun da noss ultim discurs cun cusseglier guvernativ Claudio Lardi ha l'evaluaziun da nosssa scolaziun pudì vegnir discutada e l'ulteriura collaboraziun è vegnida fixada.

Il modul da basa, part 1, vegn en l'avegnir purschi oravant tut per novs commembers dals cussegls da scola e duai dar in'invista en la legislaziun da scola en la teoria ed en la pratica sco er pussibilitar in'introducziun pratica en la lavur dal cussegl da scola.

Il modul da basa, part 2, sa drizza en l'avegnir cunzunt a commembers versads dals cussegls

da scola e vegn medemamain organisà e realisà da l'associaziun dals cussegls da scola.

La scolaziun dals moduls speziels

En collavuraziun cun la scol'aula pedagogica a Cuiria pudain nus realisar auters moduls speziels. Il program dals curs vegn tarmess ensemen cun quest scriver.

En ina societad che sa mida svelt ston la scola ed il cussegl da scola s'adattar e sa sviluppar cuntinuadamain. Per che Vus possias dumagnar quest svilup en moda professiunala, envidain nus Vus cordialmain a nosssa scolaziun.

Il concept da las linguas estras sin il stgalim primar

text: Martin Jäger

L'associaziun dals cussegls da scola dal Grischun ha dacurt supplitgà ils cussegls da scola grischuns affiliads da prender posiziun areguard l'instrucziun da linguas estras en scola primara, e quai en vista dals novs svilupps. 78 vischnancas da scola ord tut las regiuns linguisticas grischunas èn sa participadas a la retschertga. Il resultat è cler, 91 pertschient dals cussegls da scola èn numnadamain da l'avis ch'ina lingua estra obligatoria saja avunda sin il stgalim primar.

Cunzunt en la part tudestga e taliana è questa tenuta pli che clera. Ma er ils cussegls da scola rumantschs èn cun 85,7% e quels ord las vischnancas bilinguas cun 66,7% dal medem avis. Il motiv per refusar la finamira da la conferenza svizra dals directurs da l'educaziun publica, numnadamain d'introducir ina segunda lingua estra sin il stgalim primar, è per gronda part la tema che blers uffants savessan esser surdumandads considerablamain tras memia bleras lecziuns da linguas estras. L'accent tar l'instrucziun da lingua sin il stgalim primar

stoppia vegnir mess sin la lingua materna. Ultra da quai avessan oravant tut vischnancas da scola pitschnas er difficultads da metter a disposiziun persunas d'instrucziun scoladas e qualifitgadas suffizientamain per duas linguas estras.

Sch'ins instruescha mo ina lingua estra en scola primara, ston ins sa dumandar tant pli, cun tge lingua ch'ins duaja cumenzar. Dus terzs dals cussegls da scola ord las vischnancas grischunas tudestgas favurissan en quest cas l'engles, entant che 25% preferissan il talian.

En differents chantuns da la Svizra tudestga èn vegnidas lantschadas ils ultims mais iniziativas dal pievel cun la finamira d'instruir mo ina lingua estra obligatoria en scola primara. Sin ina dumonda correspondentia han era trais quarts da las vischnancas da scola inditgà che l'associaziun dals cussegls da scola dal Grischun duaja eventualmain lantschar u sustegnair ina tala iniziativa dal pievel er en noss chantun.

Il persunal

Sin l'entschatta da l'onn da scola 2004/05 ha Silvio Derungs demissionà en l'associaziun dals cussegls da scola dal Grischun. Cun Beat Deplazes ans èsi reussì da puspè acquistar in commember d'in cussegl da scola ord ina

vischnanca pli pitschna (Suraua) per nosssa lavur da suprastanza. Per betg convocar ina radunanza dals commembers extraordinaria per in'elecziun uffiziala ha la suprastanza decidì che Beat Deplazes saja a partir d'immediat

provisoriain commember en la suprastanza da l'ACSG. A chaschun da la radunanza dals commembers il schaner 2006 vegn Beat Deplazes a sa preschentar persunalmain. L'elecziun uffiziala è alura chausa da la radunanza dals commembers.

A chaschun da l'ultima radunanza dals commembers n'avain nus betg pudì occupar in sez en la suprastanza. Nus essan dentant

fermamain da l'opiniun ch'i dovra tut las represchentanzen per ina buna vista generala da las scolas en il Grischun. Nus vulain pia anc ina giada motivar interessents per la lavur en la suprastanza da s'annunziar tar noss secretariat a Laax u tar la presidenta da l'ACSG per s'infurmar davart las incumbensas concretas. Nus ans allegrain sin Vus!

Directivas per crear purschidas en ils secturs da la terapia da legastenia e discalculia en il chantun Grischun

La suprastanza da las personas d'instrucziun da la pedagogia curativa dal Grischun ans fa attents che las directivas menziunadas dal chantun Grischun dal 2002 na vegnan sco ch'i para betg observadas en bleras vischnancas. Uschia sa furma in tractament inegal da personas d'instrucziun en las differentas

vischnancas. La suprastanza da l'associaziun dals cussegls da scola renconuscha l'incumbensa impurtanta da las terapeutas e dals terapeuts da legastenia e da discalculia e supplitgescha pia ils purtaders da scolas d'observar las directivas correspundentas en il senn d'ina buna scola.

Occurrenzas

Ils **6 da settember 2005** envida **Schule & Elternhaus** a la radunanza dals commembers e suenter a las **20.00** ad in referat public tar il tema **“Giuvenils en la pubertad: pretensiun u surpretensiun?”** Sco referents han pudì vegnir acquisitads Hasn Joss, directur da l'uffizi dals servetschs socials a Cuira e Karin Melotti-Hirsch, manadra da team da la lavur per giuvenils da la citad da Cuira.

Nus As cussegliain chaudamain quest referat, en spezial perquai ch'il tema è franc fitg actual e fatschenta ultra dals geniturs pli e pli er las scolas – personas d'instrucziun sco er commembers dals cussegls da scola.

La dieta annuala tradiziunala dals cussegls da scola n'ha betg lieu quest onn.

Sco gia menziunà en la rubrica “La scolaziun dals commembers dals cussegls da scola”, cumenzan noss moduls speziels il **1. d'october 2005** (vesair il flyer agiuntà). Faschai per plaschair stim dal talun d'annunzia correspundent. Nus ans allegrassan d'astgar beneventar Vus tar nos divers moduls speziels!

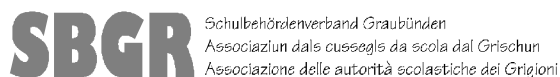
Ils **3 da november 2005**, allas **19.00 – ca. 21.30** ha lieu noss'occurranza d'atun tar il tema **“Scolas manadas”** a Cuira.

Il chantun da Son Gagl ha gia introducì direcziuns da scolas en pli u main l'entir chantun ed ha pia da grond'experientscha sin quest champ. Lic. phil. Thomas Rüegg, president da l'associaziun dals purtaders da scola da Son Gagl sco er president dal cussegl da scola da Jona è sa declerà pront da prender posiziun en in referat tar las dumondas actualas davart l'introducziun da direcziuns da las scolas ed en spezial da mussar, co il chantun Son Gagl è s'occupà dal problem da “l'installaziun da direcziuns en tut las scolas”. Suenter vegn il deputau al cussegl grond Martin Jäger a far il transfer sin la situaziun en il chantun Grischun en in referat curt. Per la discussiun al podi che suonda han – fin la fin da la redacziun – ultra dals referents gia il president da la MGR, Christian Gartmann sco er il president da l'associaziun da las directuras e dals directurs da scola dal Grischun, Joos Weber empermess da sa participar. Cun ulteriurs giasts al podi essan nus anc en contact. Suenter la discussiun al podi avais Vus la pussaivladad da far dumondas avertas a las personas dal fatg e nus sperain sin bleras

respostas interessantas e naturalmain infurmativas.

Sche nus avain sveglià Voss interess prenda il secretariat da l'ACSG, CCM, 7031 Laax gugent encunter Voss'annunzia cun il talun d'annuzia agiuntà fin il pli tard ils **16 d'october 2005**.

Ils 28 da schaner 2006 ha lieu nossa radunanza dals commembers ordinaria a Cuir. Il program detaglià cun il talun d'annunzia vegnin nus As trametter pli tard.

Avais Vus dumondas...
...in problem da scola...?

ScolarAs, geniturs, cussegls da scola, scolastAs...
Nus As gidain!

Ans telefonai simplamain!

Noss post da cussegliaziun communabel
per dumondas da scola generalas è qua per Vus.

CCM
Martin Mathiuet
Via principala 42
7031 Laax
tel.: 081 921 25 68
fax: 081 921 25 70
ccm.martin@rumantsch.ch